

Kalmar Kommun
Box 611
391 26 Kalmar
kommun@kalmar.se

Elektronisk delgivning

Tillsyn på den dämmande verksamheten vid Ossians damm.

Beslut

Länsstyrelsen Kalmar län förelägger¹ Kalmar kommun, org.nr: 212000-0746, att senast 18 månader efter att beslutet vinner laga kraft ansöka hos Mark- och Miljödomstolen vid Växjö tingsrätt om:

1. Tillstånd till den dämmande anläggningen vid Ossians damm på fastigheten Karlslunda – Fagerhult 2:68, Kalmar kommun (se bilaga 1.) Tillståndsansökan ska omfatta de miljöanpassningsåtgärder som krävs för att inte äventyra uppnåendet av miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten.
2. Lagligförklaring av äldre anläggningsdelar i enlighet med 17 § andra stycket Lag (1998:811) om införande av miljöbalken om dessa anläggningsdelar ej avses inkluderas i ansökan om tillstånd till anläggningen enligt punkt 1.
3. Tillstånd för bedrivande av dämmande verksamhet vid samma damm.

Om ni, inom föreskriven tidsfrist, väljer att avsluta med den dämmande verksamheten och avlägsnar de dämmande anläggningsdelarna upphör föreläggandet enligt punkten 1–3 ovan att gälla.

¹ Ett föreläggande är ett beslut av en myndighet eller en domstol som innebär krav på att den som beslutet gäller ska göra eller låta bli att göra något.

Viktig information

Ansökan ska innehålla vad som stadgas i 22 kap. 1 § och 22 kap. 1 a § miljöbalken.

Utrivning av en dammanläggning är vattenverksamhet enligt 11 kap 3 § miljöbalken och kan kräva anmälan eller tillstånd enligt 11 kap 9 och 9a §§ miljöbalken. Tillstånd till utrivning av en vattenanläggning ska alltid medges (11 kap 19 § miljöbalken).

Beskrivning av ärendet

Verksamhetens läge (SWEREF 99 TM): N 6270071, E 557693.

Länsstyrelsen fick den 13 juni 2017 information om att Kalmar kommun utförde renoveringsarbeten vid Ossians damm på fastigheten Karlslunda – Fagerhult 2:68, Kalmar kommun. Kalmar kommun äger såväl fastighet som vattenanläggning. Tillsynen utmynnade i att Kalmar kommun initierade en process om att lagligförklara anläggningen och söka tillstånd för utförda ändrings- och lagningsarbeten samt tillstånd till att bedriva dämmande verksamhet vid anläggningen.

Till följd av ändringar i lagstiftningen 2019-01-01 valde Kalmar kommun att avbryta sin tillståndprocess eftersom kommunen bedömde att anläggning och verksamhet bedrivs med stöd av urminnes hävd. Eftersom kommunen valde att återkalla samrådet avslutade Länsstyrelsen samrådsärendet.

Ett beslut av Servicenämnden vid Kalmar kommun om att gå vidare med att miljöanpassa dammanläggningen fick stor uppmärksamhet i media (t.ex. Barometern 5 februari 2023, Barometern 20 juli 2023, Barometern 5 september 2023 och Barometern 20 september 2023). De tvistande parterna vid tillfället var Servicenämnden/förvaltningen och de boende i Påryd. En av kärnfrågorna i de olika parternas argumentation var om anläggningen omfattas av tillstånd/hävd och vilka krav som myndigheter kan komma att ställa på anläggningen i framtiden.

Länsstyrelsen fick förfrågan om vilka tillstånd som gällde för den dämmande verksamheten från båda parter. Då en rätt att bibehålla anläggningen och fortsätta bedriva dämmande verksamhet på platsen är beroende av att det finns tillstånd beslutade Länsstyrelsen öppna ett tillsynsärende för den dämmande verksamheten på platsen.

Länsstyrelsen förelade, 2023-09-21, Kalmar kommun, som ägare till den dämmande verksamheten, att inkomma med handlingar som tydligt styrker att dammanläggningens konstruktion och den dämmande verksamheten vid Ossians damm, på fastigheten Karlslunda – Fagerhult 2:68, Kalmar kommun, har tillstånd enligt miljöbalken.

Kalmar kommun inkom den 23 november 2023 med ett underlag där de i huvudsak framför att det enligt kartmaterial från 1845 har funnits ett kvarnläge kring det som idag kallas Ossians damm sedan cirka 1845. Dammens exakta läge då är inte uttrit, men en markering av byns samfällda kvarntomt är ganska tydlig. Kalmar läns museum, som på uppdrag av kommunen gjort utredningen, gör bedömning är att dammens läge är detsamma idag som då den byggdes kring 1845.

Motivering till beslutet

Av 2 kap. 29 § miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår att länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken. Enligt 26 kap 9 § miljöbalken får en tillsynsmyndighet meddela de förelägganden och förbud som krävs i ett enskilt fall för att denna balk samt föreskrifter, domar och andra beslut, som har meddelats med stöd av balken, ska efterlevas.

Av 2 kap. 1 § första stycket miljöbalken följer att i bland annat ärenden om tillsyn är det den som vidtar en åtgärd som har bevisbördan för att miljöbalkens allmänna hänsynsregler iakttas. Detta innebär bland annat att det är den som vidtar åtgärder måste visa att de inte medför effekter eller på annat sätt motverkar miljöbalkens mål på ett sätt som inte kunnat begränsas eller medför olägenheter för människors hälsa eller miljön i sådan grad att det inte kan accepteras (prop. 1997/98:45 II s. 12 f). Vidare framgår av 16 kap. 10 § miljöbalken att det är den som bedrivit en vattenverksamhet utan tillstånd som är bevisskyldig i fråga om de förhållanden som rådde i vattnet innan verksamheten satte igång.

Den som påstår sig ha stöd för sin verksamhet i en s.k. äldre rättighet har bevisbördan för att rättigheten har uppkommit och vad den består i, dvs. att det finns ett tillstånd och vad tillståndet innebär. I de flesta fall bör man kunna kräva skriftlig dokumentation. När det gäller urminnes hävd får bevisningen fullgöras t.ex. genom en utredning som visar på vilket sätt verksamheten har bedrivits sedan åtminstone två mansåldrar före jordabalkens ikraftträdande.

Länsstyrelsen har tagit del av det inskickade underlaget. Kalmar Läns museum skriver i sin utredning att kvarnläget funnits på platsen sedan cirka 1845 men att dammens exakta läge inte finns utritat på någon känd handling. De bedömer dock att dammens läge är samma idag som då den byggdes kring 1845. Av underlaget framgår förvisso att det vid platsen för nuvarande Ossians damm har gjorts kraftuttag för kvarn, såg och hyvel fram till 1950-talet. Länsstyrelsen ifrågasätter inte att det under lång tid funnits ett nyttjande av vattnets kraft på platsen. I aktuellt ärende är det inte hävd för kraftutvinning som utreds utan den dämmande verksamheten. Bortledning av vatten för kraftutvinning har sedan länge avslutats och eventuell hävd för bortledandet är bruten.

Eftersom husbehovskvarnar historiskt ofta har använt skvalthjul eller hjulkvarnar med underfallshjul som placerats direkt i vattendraget kan inte uppgifter att det funnits kvarn vid platsen automatiskt tas som intäkt för att en dämmande verksamhet bedrivits på platsen.

Inga av de dokument som kommunen hänvisar till ger någon ledning i när den dämmande verksamheten startades eller hur dammens placering och konstruktion sett ut eller förändrats över tid. Museets utredning visar endast att det funnits kraftvinning på platsen före 1882 inte att det funnits en dämmande verksamhet före uppförandet av såg och hyvleri i början på 1900-talet. Att det dessutom saknas tydliga kvarnlämningar gör att det inte heller går att söka stöd i kvarvarande anläggningsdelar vid bedömning om när den dämmande verksamheten startades.

Det räcker inte att en dammanläggning har funnits länge på en plats för att en urminnes hävd ska anses föreligga avseende verksamheten. En urminnes hävd som anses vara ett tillstånd enligt miljöbalken har rättskraft endast beträffande de frågor som kan visas vara tillåtna i förhållande till hur anläggningen är konstruerad och verksamheten bedrivits. Utöver dammens läge ska dess funktion och inverkan på vattenförhållandena i allt väsentligt ha varit desamma sedan dammens uppförande. Vidare behöver det finnas preciserade uppgifter om tillämpad dämning- respektive sänkingsgräns och om tappade flöden nedströms (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens domar 2020-06-23 i mål nr M 1328-19 och i mål nr M 2842-19). Dammanläggningen i sin nuvarande utformning, exkluderat ombyggnationer och renoveringar, verkar uppförd i samband med uppförande av såg och hyvleri. Detta gör att det, utan dokumentation eller andra handlingar, inte går att fastställa om

nuvarande dämmande verksamhet och vattenhushållning varit i huvudsak oförändrad sedan åtminstone 1882.

Även för det fall det bedrivits dämmande verksamhet vid platsen sedan minst 1882 så har dammanläggningen blivit föremål för omfattande ombyggnation och renoveringar åtminstone vid två tillfällen. Första gången var i samband med att verksamheten byttes från kvarn (som enligt kommunen och museet har legat vid åns högra strand) till såg och hyvel (som legat på åns vänstra strand). Den andra gången var då stora delar av anläggningen lagades/byttes 2017. Det är således inte visat att nuvarande dämmande verksamhet har bedrivits i huvudsaklig oförändrad form sedan minst 1882.

Då det saknas belägg för att dammanläggningen vid Ossians damm haft nuvarande placering och utformning sedan minst 1882, samt att det helt saknas underlag för hur den dämmande verksamheten bedrivits under samma tid bedömer Länsstyrelsen att det saknas stöd för att kommunen ska kunna åberopa urminnes hävd, i enlighet med 5a § Lag (1998:811) om införande av miljöbalken, för den dämmande verksamheten som bedrivs på platsen.

Nuvarande dämmande verksamhet bidrar till att miljö kvalitetsnormen, med avseende på den hydromorfologiska kvalitetsfaktorn kontinuitet, ej kan uppnås. Detta då den dämmande verksamheten är ett artificiellt vandringshinder som stänger av eller hindrar fri passage och spridning av djur och växter. Vattendirektivet är bindande vilket innebär att även om anläggningen bedömts ha tillstånd hade det krävts, efter omprövning på Länsstyrelsens initiativ, att anläggningen anpassats så att samtliga förekommande arter kan röra sig fritt upp- och nedströms förbi dammen. Eftersom den nuvarande verksamheten hindrar uppnåendet av miljö kvalitetsnormen är det inte heller möjligt att åberopa undantaget till tillståndsplikten, enligt 11 kap 12 § miljöbalken, för att fortsätta att bedriva befintlig verksamhet utan tillstånd.

Kalmar kommun äger såväl fastighet som vattenanläggning. Detta innebär att de har den rådighet som behövs för att efterkomma ett föreläggande och är därmed rätt adressat för ett föreläggande.

För det fall Kommunen avser att fortsätta bedriva dämmande verksamhet vid Ossians damm anser Länsstyrelsen, mot bakgrund av utredningarna i ärendet, att Kommunen ska inhämta tillstånd till dammanläggningen och nu aktuell dämmande verksamhet. I samband med detta krävs att verksamheten vid anläggningen

miljöanpassas så att den inte äventyrar uppnåendet av miljökvalitetsnormen.

För det fall Kommunen inte avser att fortsätta den dämmande verksamheten kan de i stället välja att avsluta vattenverksamheten vid Ossians damm och avlägsna de dämmande anläggningsdelarna.

Bestämmelser som beslutet grundas på

- 26 kap 1 och 9 §§ miljöbalken
- 11 kap miljöbalken
- 5a § Lag (1998:811) om införande av miljöbalken

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga 2 med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av biträdande chef för vattenenheten Åsa Axheden med vattenhandläggare David Hjortenkrans som föredragande.

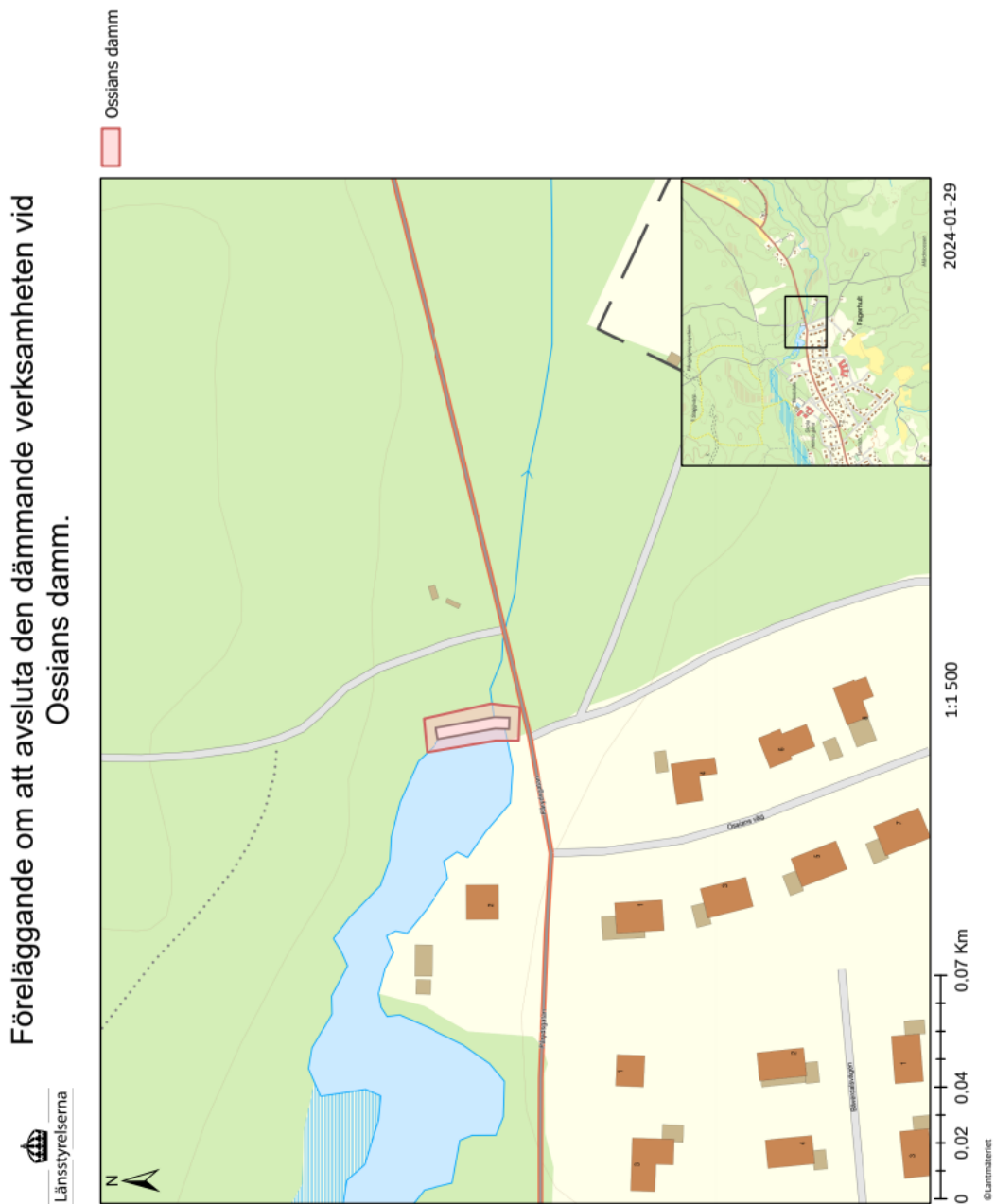
Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Överklagandehänvisning mark- och miljödomstolen

Kopia till

- Havs och vattenmyndigheten,
havochvatten@havochvatten.se
- Kalmar kommun, kommun@kalmar.se

Ni kan överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen.

Så här överklagar ni beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Kalmar län antingen via e-post; kalmar@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Kalmar län, 391 86 Kalmar.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det mark- och miljödomstolen som beslutar om tiden kan förlängas.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, kalmar@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 80 00. Ange diarienummer 7328-2023.